betwist werd, om dwingende macht op de leden uit te oefenen.

Niet natuurlijk, alsof hij die dwingende macht *wel* op de leden zou willen uitoefenen; maar omdat z. i. geheel deze tegenstelling verkeerd gekozen is, in zooverre er bij een kerk *nooit* van dwingende macht sprake kan of mag zijn.

De kerk, zegt hij, vermaant, straft, bant in naam van haar Koning, maar dwingt nooit met uitwendigen dwang.

Hierin nu schuilt een misverstand.

Immers in *Separatie en Doleantie* wordt het Gereformeerde kerkbegrip eenerzijds tegenover het Roomsche en anderzijds tegenover het Separatistische gesteld.

Nu wierd aangetoond, dat de Roomsche kerk wel terdege beweert *dwingende macht* te mogen uitoefenen, hetzij door eigen rechtspraak hetzij door de hand der Overheid.

En in die tegenstelling nu wierd van het Gereformeerde kerkrecht gezegd, dat een Gereformeerde kerk *geen* dwingende macht pretendeert noch mag uitoefenen.

Dit geschil is dus van geen beteekenis.

In zooverre daarentegen Prof. Bavinck bedoelt, dat ook een Gereformeerde kerk toch vermaant, straft en bant, blijkt uit *Separatie en Doleantie*, dat ook wij *het vermaan*, als eisch stelden; maar is het ons ook nu nog niet duidelijk, hoe ge iemand, die uw Avondmaal niet slechts niet begeert, maar zelfs niet erkent, ooit straft door te zeggen dat hij er niet komen mag; en verstaan we nog minder, hoe ge iemand *bannen* zult, die niet in uw land *wil* zijn.

Want wel geven we in burgerlijken rechte toe, dat zulk een banvonnis iemand dan althans verhindert er later in te komen; maar ook dit baat u op kerkelijk terrein niet.

Zoodra toch de gebannene zijn hartelijke begeerte te kennen gaf, om bij u te komen, zou juist de grond onder uw banvonnis *eo ipso* wegvallen.

KUYPER.

Uit de Pers.

Ditmaal vestigen we de aandacht op een schets van ons kerkelijk leven sinds 1816, voorkomende in de *Soerabaya-courant* van 25 November.

We lezen daar:

Op staatkundig en religieus gebied openbaarde zich een merkwaardige strooming des geestes.

Door onze eerste constitutie van 1798 werd de Nederl. Herv. Kerk van den Staat gescheiden en de kerkelijke goederen werden nationaal eigendom.

Willem I nam in 1816 de Hervormde Kerk onder zijn opperbestuur en liet uit 's Lands kas predikantstractementen uitbetalen, als rente der pastorale goederen, welke in 1798 waren genaast.

Tevens vaardigde de Synode onder 's Konings goedkeuring een reglement uit, waarbij ieder aanstaande predikant moest verklaren, dat hij de leer, overeenkomstig den Bijbel, in de formulieren van eenigheid der Dortsche vaderen vervat, aannam.

Velen vatt'en dit op: *voor zóóverre*, anderen *omdat* die leer met den bijbel overeenkomt.

Daardoor werd de deur opengezet voor de Leervrijheid, welke onder oogluiking der Synode hoe langer, zoo bandeloozer werd, totdat zij haar toppunt bereikte door de opkomst der moderne theologie.

Deze voortschrijdende beweging werd vooral sedert 1848 toegejuicht en gesteund door de »bourgeoisie satisfaite" der steden, welke door de revolutie als kiezers invloed kunnende uitoefenen op het bestuur en ware van de dominokratie der vore eeuw, nog altijd teerde op rationalistische denkbeelden der Voltairiaansche periode.

Maar nu die »bourgeoisie" het hecht in handen had, wilde zij ook heerschen en vergde op onderwijsgebied een neutraliteit, welke op den duur onmogelijk gebleken is. Het meerendeel der landelijke bevolking en het volk achter de kiezers in de steden, begeerden die neutraliteit niet; zij richten eigen scholen op, waar onderwijs gegeven werd in den geest der vaderen en weigerden beslist gebruik te maken van weelderig ingerichte schoolgebouwen, door den staat in hun midden gesticht, die zij als belastingschuldigen mede mochten betalen.

Zij beweerden in hun eenvoud, dat in zake onderwijs en opvoeding de kinderen aan de ouders, niet aan den staat toebehoorden.

In hun verzet werden zij gesteund en geleid door den edelen Groen van Prinsterer »l'advocat de la classe méconnue" zooals Cohen Stuart hem noemt en van wiens geestesrichting de geleerde De Bosch Kemper in zijne »Geschiedenis van Nederland na 1830" getuigt: »dat deze zeker de meest sterk uitgedrukte richting des volks was en de voornaamste grief tegen de richting door Thorbecke gehaand: dat deze streed tegen Nederlandsche beginselen."

Niet beter kon het kenmerkend onderscheid tusschen Groen en Thorbecke, die beide banierdragers in ons land van de hoofdstroomingen dezer eeuw op het gebied des geestes, aangeduid worden.

Steeds hebben de vrije Nederlandsche beginselen zich heftig aangekant tegen allen gewetensdwang.

Dit is zóó waar, dat zelfs liberalen het drijven hunner partij moede werden en dat de minister Pijnacker Hordijk, die »vom Hause aus" liberaal was, gedurende zijn kortstondig ministerie in 1881 een lans brak voor de onderdrukte »anti revolutionairen."

Na den dood van Groen in 1876 werd de leiding van zijne partij overgenomen door Dr. Kuyper, Mr. Keuchenius en Jhr. Mr. De Savornin Lohman.

Deze laatste, die reeds op jeugdigen leeftijd Raadsheer was in het Hoog Gerechtshof van N. Brabant en in 1880, als praeses van de commissie der rapporteurs voor het nieuwe strafwetboek van Modderman, zijne medewerking beloond zag met het »vitus nobilitat," stelde zich voornamelijk tot taak, om het goed recht zijner partij op staatsrechtelijk gebied te bewijren.

En verder:

Ook op kerkelijk gebied werkte hij mede om de Nederl. Herv. kerk op haar ouden grondslag terug te brengen en haar los te maken van eene Synode, die zoo verdraagzaam geworden is, dat zij de meest heterogene personen tot den evangeliedienst toelaat.

De belangrijkheid van deeren strijd kan niet te hoog geschat worden, hij dateert reeds van 1834 toen Hendrik de Kock, predikant te Ulrum, doordrongen van de overtuiging, dat de rationalistische geest van de Nederl. Herv. kerk op afval van het traditioneele Christendom moest uitloopen, de Afgescheiden kerk stichtte.

Die strijd van de solide, behoudende kern onzer natie heeft dus bijna 60 jaar geduurd en kan vergeleken worden met dien onzer Transvaalsche broeders, die door hun president den ex modernen dominé Burgers voor bekrompen geestdrijvers en lafaards werden uitgemaakt, maar onder aanvoering hunner geestverwanten Joubert en Krüger eene onvergetelijke zege op de Engelschen bevochten.

Het is verblijdend, dat ook in Indië belangstelling ontwaakt voor het kerkelijk leven in het moederland.

Moge eerlang warme belangstelling in het Indische kerkelijk leven ten onzent, ook de kerk van Indië vrij maken.

KUYPER.

Officieele berichten uit de Ned. Geref. kerken.

Door vergissing kwam in het bericht der Class. Extr. der Ned. Ger. kerken uit Brabant en Limburg een onjuistheid in.

Niet „elken Zondag" heeft Ds. Smith de kerken der Classes te dienen; maar éénmaal in elke maand elke kerk. Verscheiden Zondagen zijn dus alsnog onbezet, dewijl twee kerken één vergaderplaats hebben en een kerk niet vacant is.

Op deze vrije Zondagen staat het ZWEw. vrij om kerken buiten de Classes te helpen met Bediening des Woords en der Sacramenten.

J. H. FERINGA,
Class. Corr.

De raad der Ned. Geref. Kerk van Fijnaart en Heijningen verzoekt den zusterkerken uit Noord-Brabant en Limburg, punten voor het agendum der, D. V., 10 Februari 1891 te Moerdijk te houden Classis, vóór 20 Januari te willen inzenden aan den ondergeteekende.

C. A. VAN DIS LZN.

Fijnaart, 6 Jan. 1891.

Het was den 7den Dec. ll. voor de Ned. Ger. kerk van Leiden een dag van groote blijdschap. De beroepen herder en leeraar van Heinenoord, de Weleerw. heer Ds. R. J. W. Rudolph, gedrongen door de onwederstandelijke leiding des Heeren, had vrijheid gevonden om gehoor te geven aan de roeping der kerk van Leiden, nadat zoo menigmaal vergeefsche pogingen waren aangewend, om een eigen bedienaar des Goddelijken Woords te bezitten. ZEw. werd tot zijn dienstwerk ingeleid door den consulent, den Weleerw. heer Ds. Vlug, naar aanleiding van 1 Cor. 3—6, 7, 8, waarin ZEw. deed uitkomen de beteekenis van den dienaar des Woords in het planten en natmaken, als het verordende middel in 's Heeren hand onder de leiding des Heiligen Geestes om zijne kerk te bouwen. Het is God, de Heere, die den wasdom geeft. ZEw. vermaande de gemeente tot het waardeeren van den dienstknecht des Heeren en hem bovenal te dragen op de vleugelen des gebeds. Na beantwoording der vragen, vervat in het formulier der bevestiging, dat met een plechtig »Ja ik, van ganscher harte" werd beantwoord door den nieuwen leeraar, werd de gemeente verzocht te zingen: »Dat 's Heeren zegen op u daal'," waarmede de gansche schare van harte instemde.

Des avonds verbond de nieuwe leeraar zich aan de kerk van Leiden, naar aanleiding van 's Heeren Woord, vervat in Gen. 1-1. In zijne inleiding wees spreker er op, hoe *tweeërlei* is op te merken in de *arke Noachs, drijvende op de wateren van den vondvloed*. Eensdeels Gods gerechtigheid in die wateren des gerichts, waardoor de zondige wereld als 't ware werd schoongewasschen. Anderdeels zijne genade in die arke, drijvende op die wateren des gerichts, als toonbeeld van Gods genade. *Tweeërlei* is ook op te merken in ons vergaderen in dit kerkgebouw, terwijl wij toch moesten samenkomen in die gebouwen, die aan de Geref. kerk behooren. Eensdeels Gods gerechtigheid, daar Hij wel een verzoenend God voor zijn volk, maar toch waak doende over hunne daden (Ps. 99:8), ons die gebouwen ontnam, wegens onze ontrouw, opdat wij ons voor Hem vernootmoedigen zouden. Anderdeels zijne ondoorgrondelijke barmhartigheid, dat Hij ondanks onze ontrouw, hier ons nog eene veilige arke schenkt, waar wij ongestoord mogen samenkomen, terwijl onze vaderen met levensgevaar moesten vergaderen. *Tweeërlei* is ook op te merken in de aanvaarding van het ambt door spreker. Eensdeels de gerechtigheid des Heeren, daar in deze stad een zoo jong prediker zijn ambt aanvaarden zal, nadat 10 roepingen te vergeefs zijn uitgebracht. In deze stad, waar de academie is, die plantinge Gods, die eens hare wortelen nitschoot, hare ranken uitzond over het gansche land, die nu met al de macht harer wetenschap zich gekeerd heeft tegen de belijdenis der kerk. In deze stad, waar minstens 10 ervaren, geleerde, getrouwe herders en leeraars noodig waren om de kerk wederom te vergaderen en aan haren herbouw te arbeiden. Terwijl de tijden zoo donker zijn, de belijders des Heeren nog gedeeld leven, ketterij en ongeloof, driester dan ooit zich openbaren, aanvaardt *in deze stad* een jeugdig, niet genoeg ervaren prediker zijn moeielijk en gewichtig ambt. Maar anderdeels is het toch ook weder een blijk van des Heeren barmhartigheid, dat Hij een dienaar zendt, Hij die door de gebrekkigste en meest ongeschikte middelen zijne macht verheerlijken kan.

Daarom zij op Hem als de *Bron* en *Fontein aller goeden*, het *rustpunt* en *middelpunt aller dingen*, het oog.

Vervolgens betoogde spreker, hoe de Heere als zoodanig zichzelven openbaart in het eerste vers des Bijbels. *In den beginne* schiep God hemel en aarde. Dat is: *in den vorsprong* aller dingen. Toen nog niets was van hemel of van aarde. Niets dan de Souvereine, Algenoegzame, Eenige en Drieëenige God. Vrij om te scheppen of niet te scheppen, vrij om te scheppen, zooals Hij schiep, of ook anders te scheppen; om te scheppen, toen Hij schiep, of ook om vroeger of later te scheppen. Terwijl de Algenoegzame het niet noodig heeft om een object voor Zijne liefde te scheppen, is Hij de Almachtige om alles zoo te scheppen, als Hij in Zijnen Raad besloten heeft. Hoe heerlijk is in deze woorden: »in den beginne" de souvereine majesteit Gods neergelegd. Hij »schiep", dat is, de Heere riep door een enkel *machtswoord* hemel en aarde in aanzijn. Hij schiep hemel en aarde met elkander verbonden, den hemel tot Zijnen troon, de aarde tot Zijne voetbank.

De *zonde* is de *schennis Zijner Majesteit, ongehoorzaamheid aan Zijn woord* en heeft *scheiding van hemel en aarde* door den vloek ten gevolge.

Door het vleeschgeworden Woord, door hetwelk alle dingen gemaakt zijn, wordt aan de Majesteit van *Gods gerechtigheid* voldaan, het *woord der belofte* vervuld en *aan het woord gehoorzaamd* en door Zijne lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid werkt Hij eene eeuwige gerechtigheid uit, waardoor voor Zijn volk *hemel en aarde weer zijn verbonden*. Hij is de ware *ladder Jacobs*, die hemel en aarde verbindt. En nu laat Hij Zijn woord bedienen, opdat de souvereine Majesteit Gods door de werking des Heiligen Geestes aan den zondaar worde geopenbaard, opdat Christus als het Hoofd der nieuwe schepping, als de eeuwige gerechtigheid, als een algenoegzame borg voor een nietsheb bend zondaar zich openbare; opdat voor den in Christus gevondene hemel en aarde weer vereenigd worde, waar hij in het licht des levens wandelt, hetwelk zich in hemelsgezindheid openbaart. Drieledig is dus de strekking der bediening des Woords: 1. God op het hoogst te verheerlijken, den mensch op het diepst te vernederen; 2. een rijken Christus te prediken voor een nietshebbend zondaar; 3. aan te dringen op de practijk der Godzaligheid. Met nadruk verzocht spreker het gebed der gemeente voor dezen moeilijken en gewichtigen arbeid. Bij het einde dezer boeiende rede, volgden de aanspraken, in de eerste plaats tot den waardigen consulent, die deze kerk zoo menigmaal had gediend en wier strijd en worstelingen hij gedurende twee en een half jaar had medegemaakt, nadat de reformatie ter hand was genomen volgens het ambt der geloovigen in 's Heeren naam en kracht. Daarop volgde een waardeerend woord aan den emeritus predikant Ds. A. van Schelven, die in zijne grijsheid nog vruchten draagt en menigmaal met opgewektheid in deze kerk het Woord en de Sacramenten had bediend. Vervolgens een woord van sympathie aan de deputaten der Christ. Geref. kerk. Inzonderheid een woord van dank aan den Weleerw heer Ds. Beuker voor zijne tegenwoordigheid.

Mocht dit blijk van waardeering profetie zijn, dat BB. van één belijdenis, die leven naar éénzelfde kerkenorde, één liturgie gebruiken, één leven leven, éénen strijd strijden, één gebed bidden, en eerlang in één huis samenwonen. Daarna vroeg ZEw. de medewerking van den raad der kerk, zoo van opzieners als van diakenen.

De Heere stelle den dienaar tot een rijken zegen in deze kerk, tot opbouw van het lichaam van Christus.

Dat nog velen overtuigd mochten worden van Gods kinderen, die nog in den weg van ongehoorzaamheid voortleven en goddelooze banden kiezen boven het zachte juk van Christus is de bede van alle ware Sionieten.

J. DE JONG, *scriba.*

De beschikbare ruimte noopt ons eenige berichten tot de volgende week te laten liggen.

Zending.

BIJ WOORDEN, DADEN.

Wanneer we de jaarboeken der vroegere Zending opslaan, dan blijkt duidelijk dat er niet alleen toen reeds Zendingsredenen zijn gehouden die nu nog volkomen zouden kunnen dienen, maar ook dat men het niet bij woorden liet, maar dat zelfs de overheden opwekten tot ijver in het steunen van de zaak des Heeren.

Er bestaat een merkwaardig schrijven van koning Jacobus I van Engeland, waarin hij de aartsbisschoppen machtigt de leden der Engelsche kerk uit te noodigen tot hulp in de Zending en andere werken der liefde. De koning wijst er op hoeveel gedaan is om het Engelsch gebied in N.-Amerika uit te breiden en het Evangelie te verspreiden onder de ongeloovigen, wat gelukkig voortgaat en hoop geeft voor de toekomst. De stichters der kolonie Virginia, zegt hij, zijn nu bezig kerken te stichten en scholen voor de kinderen der ruwe heidenen; en dat kost veel geld. Dus moeten de bisschoppen aan geestelijken en leeken de plicht voorhouden om alle hulp en voortgang te geven aan zulk een goed werk, zoo ruim mogelijk. Er moet 4 maal in de 7 eerstvolgende jaren in elk kerspel een inzameling worden gehouden, en 't geld alleen voor 't aangewezen doel gebruikt. Dit is 't eerste officieele stuk van dien aard in Engeland. De inzameling bracht *f* 50,000 op, voor dien tijd niet weinig.

's Konings opvolger Karel I beval in zijn charter aan de kolonie Massachusetts in 1628, dat het volk uit Engeland »zoo godsdienstig, vredig en geregeld zou bestuurd worden, dat hun goed leven en ordelijk gedrag de inlanders mocht winnen voor en leiden tot de kennis van en gehoorzaamheid aan den eenigen waren God en Zaligmaker des menschdoms en tot het Christelijk geloof."

De Puriteinen ontwikkelden zeker niet minder zendingsijver dan de Staatskerkelijken. Dit bleek b. v. tijdens Cromwell. In 1646 begon John Eliot zijn arbeid onder de Roode Indianen in Nieuw-Engeland, die zoo groote uitkomsten had. Hij was de uitnemendste zendeling, die Engeland sinds de Hervorming had en die meer dan iemand den zendingsgeest in Engeland en Noord-Amerika deed ontwaken. Te gelijkertijd begon Maykew zijn werk onder de Indianen van Rhode-Island. Vijf geslachten door werkten de Maykews tot in 't begin dezer eeuw met groote opoffering en rijke vrucht. Anderen traden in 't zelfde spoor. In de kolonie New-Plymouth telde men in 1685 reeds 1500 bekeerde Indianen, kinderen er buiten gerekend.

In de 18de eeuw ging het evenzoo en telde men een groep van arbeiders, o. a. Edwards en als meest bekende David Brainerd, al mocht hij slechts vier jaar werkzaam zijn. Dat hij èn in Engeland èn in Amerika zoo grooten indruk maakte, was door zijn godzaligheid, algeheele toewijding en de merkwaardige kracht die van hem uitging.

Het eerste zendinggenootschap in Engeland werd — opmerkelijk! — opgericht onder Cromwell. Hij gaf in 1649 een machtiging tot stichting eener vereeniging, die heeten zou: »Presidenten vereeniging voor de uitbreiding des Evangelies in Nieuw-Engeland." In alle kerken des lands moest voor haar worden ingezameld. Onder de koningen werd dit stuk vernieuwd en als doel der vereeniging aangegeven: »Niet alleen de uiterlijke welvaart en voorspoed dier koloniën te zoeken, maar meer bijzonder het heil en de redding van de onsterfelijke zielen der inwoners, en het verkondigen van Christus' heerlijk Evangelie onder hen." De vereeniging die slechts ruim *f* 7000 per jaar inkomsten had, ondersteunde daarmede 12 tot 16 Engelsche en inlandsche zendelingen, die van 10 tot 30 p. st. elk verdienden; ook richtte zij scholen op, gaf boeken en steunde o. a. geldelijk Eliot's bijbelvertaling voor de Indianen.

De 17de eeuw toont ons op 't gebied der Zending stoute soms zeer wonderlijke plannen.

In zijn „Verhandeling over den heiligen oorlog" b. v. klaagt de beroemde wijsgeer Baco (1623) dat »de Christelijke vorsten en machtigen in gebreke blijven het geloof door hun wapenen uit te breiden." Hij betoogt hoe een of andere Protestantsche ridderlijke orde (gelijk de oude kruisridders e. a.) veel dienst in dit opzicht kan bewijzen! Ongetwijfeld was dit denkbeeld meer politiek en Roomsch dan Christelijk en heeft de Engelsche wijsgeer en staatsman verstandiger dingen geschreven.

Dan had voorzeker Cromwell, hoe vaak ook gesmaad en valsch beoordeeld, veel juister begrippen van den geest des Christendoms en de middelen om het te verbreiden. Hij toch vormde het plan een Raad te scheppen met het bepaalde doel om het Protestantisme over heel de wereld staande te houden en te verspreiden. »Die raad," zoo lezen wij, »moet bestaan uit zeven raadsheeren en vier secretarissen van verschillende afdeelingen (provincien) Deze waren:

1. Frankrijk, Zwitserland en de dalen van Piemont (die der Waldenzen);
2. De Paltz en andere Calvinistische landen;
3. Duitschland, het Noorden en Turkije;
4. De Oost- en de West-Indien.

De secretarissen zouden elk 6000 gulden per jaar ontvangen en met alle landen briefwisseling moeten houden om te weten hoe het met de godsdienstige aangelegenheden over heel de wereld stond, opdat elk goed plan door deze middelen mocht worden gesteund en bevorderd. Zij zouden een fonds van 120000 's jaars te hunner beschikking hebben voor gewone behoeften, doch zoo noodig zou meer beschikbaar worden gesteld. Zij zouden zetelen in 't College te Chelsey.

Dit stoute plan, volkomen strookend met Cromwells karakter, is ten volle geloofwaardig; tot uitvoering kwam het niet; doch het bewijst hoe ver de gedachten gingen. Trouwens er was groote behoefte aan een krachtiger, wel geordende wijze van Christianiseering in de kolonies en ter bereiking der verstrooide massa's.

De vroegere koninklijke patenten, die hier over handelden, bedoelden wel voorziening in de geestelijke behoeften van kolonisten en inboorlingen, maar feitelijk werd er weinig en dit nog onvolkomen gedaan.

De eenige koloniën die er naar streefden Christelijk te zijn en de heidenen te bekeeren, waren de Puriteinsche van Nieuw Engeland, hoe moeilijk 't hun ook vallen mocht. Nergens vond men zooveel besliste Christenen en zoo vrome, ernstige en degelijke. Er werden wel ook door de Staatskerk geestelijken gezonden, hoewel niet genoeg, doch daar zij meestal Indianen, Slaven en kolonisten te verzorgen hadden, was de taak veel te groot voor hun bekwaamheid en ijver. Jegens hun eigen landslieden ontbrak 't hun aan krachtige toewijding en de inlanders werden veracht en verwaarloosd. Zij behoefden zelf opzicht en tucht en die ontbraken. Met hun gemeenten stonden zij niet op dien goeden voet als Presbyterianen en Congregationalisten. Dikwijls lagen ze overhoop met de gouverneurs en raden der koloniën. Ook was er geen geestelijke macht nabij om orde te stellen. Eerst in 1787 werd een koloniale bisschop benoemd. Heel de geestelijkheid van Amerika, Afrika en Azië stond onder de bisschop van Londen. Men begrijpt wat zulk een toezicht uitwerken kon!

HOOGENBIRK.

Buitenland.

Duitschland. Verloop der hofprediker-crisis.

Ging er een jubel op in het kamp der Duitsche liberalen, toen de hofpredikers Stöcker en Kögel aan den Duitschen keizer hun ontslag vraagden en verkregen, die toon is niet weinig gedempt, nu Kritzinger tot superintendent en Dr. v. Hase tot plaatsvervanger van Dr. Kögel in de theologische examen-commissie is benoemd. Dr. Hase is de zoon van den bekenden geschiedschrijver Hase; de liberalisten hoopten, dat hij een geestverwant van zijn beroemden vader zou zijn, doch het blijkt uit eene verklaring, door Dr. v. Hase afgelegd, dat hij tot de rechtzinnigen te rekenen is. Bij de benoeming van Dr. v. Hase hadden de bladen van de Protestantenverein een juichtoon laten hooren, doch nu blijft hen niet anders dan zwijgen en berusten over. Zij, die gehoopt hadden, dat na de z. g. hofprediker-crisis een nieuw tijdperk zou aanbreken, hebben zich zeer vergist. Het komt ons voor dat de Keizer met het ontslag geven van de hofpredikers Stöcker en Kögel heeft willen te kennen geven, dat hij met hun streven om het sumepiscopaat af te schaffen niet medegaat. Want nog altijd is de keizer van Duitschland, als koning van Pruissen sumepiscopos d. i. hoogste opziener van de Evangelische landskerk. Vooral nadat de staatsbanden die de Roomsche kerk door de Meiwetten knelden gesprongen zijn, dank zij de volhardende oppositie in den Landdag door Dr. Windhorst gevoerd, is de begeerte levendig geworden om ook voor de Evangelische kerk meer zelfstandigheid te verkrijgen, waarvan vooral de afgevaardigde Von Hammerstein de tolk is geweest. Jammer maar dat men tegelijk met de vraag naar meer vrijheid ook de vraag naar meer staatsgeld voor de kerk deed. Het is ons wel bekend dat naar verhouding de Roomsche kerk meer geld van den Staat ontvangt dan de Evangelische, en daarom is het niet te verwonderen dat men op gelijkstelling aandringt; doch te betreuren is het dat men niet op gelijkstelling aandringt door het beginsel in toepassing te brengen, dat elke kerk in de kosten van haar eigen eeredienst zal voorzien.

Zeer te bejammeren achten wij het feit, dat de Duitsche Keizer niet inziet, dat zijn episcopaat voor de kerk des Heeren slechts hinderlijk zijn kan om hare roeping in deze eeuw tegenover zoovele sociale nooden te volbrengen. En dat hij er niet tegen opziet om personen uit zijne omgeving te verwijderen, hoe ook onmisbaar geacht, wanneer zij niet zijne inzichten deelen, is gebleken in het aannemen van het ontslag van Von Bismarck. Geen wonder dat hij er ook niet tegen opzag om een paar hofpredikers te laten gaan, die hem wellicht wat te lastig waren. Het blijft echter voor ons nog de vraag, wat beter is een hiërarchie uitgeoefend door een vorst, of door eenige door de kerk bij trapsgewijze verkiezing goed door den Staat gesalarieerde superintendenten. Wanneer zal men in Duitschland eens leeren breken met het collegiaal kerkrecht?

Men heeft sinds eenigen tijd het plan opgevat, om over te gaan tot het bouwen van een prachtige Domkerk te Berlijn. Doch het schijnt dat men alleen in de hoogere aristocratische kringen, die nog »positief" genoemd kunnen worden, dien wensch koestert. Men wil weder door den landdag een besluit laten nemen om het benoodigde kapitaal voor den trotschen bouw te geven. Evenwel er staat op de plaats waar men thans een nieuwe Domkerk bouwen wil een kerk, al is deze wat de bouworde aangaat minder mooi. Nu komt het ons voor, dat de millioenen, welke men uitgeven zal voor een prachtig kerkgebouw verkwist zijn, als men in aanmerking neemt, dat er buurten zijn, waarin meer dan 10,000 zielen wonen, waarin geen kerkgebouw gevonden wordt. Geen wonder, dat ernstig gezinde mannen daartegen opkomen. Bovendien staat het nog te bezien of de landdag de noodige gelden beschikbaar stellen wil; zonder toestemming van de Roomsche leden van dat lichaam zal het niet gaan.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

Ik was blind; nu zie ik.

Een twintigtal jaren geleden kwam een predikant met zijn echtgenoot te wonen in een kleine gemeente, dicht bij de zeekust.

De dominee en zijn vrouw wenschten natuurlijk gaarne al de leden der gemeente te kennen, waarom zij al spoedig het dorp rondgingen om nu den een, dan den ander eens toetespreken, waarbij zij voor iedereen een vriendelijk en opwekkend woord hadden.

Op zekeren regenachtigen namiddag besloten zij hun tijd te besteden met weder eenige bezoeken af te leggen. De domineesvrouw deed haar regenmantel om, en steunende op den arm van haar echtgenoot trotseerde zij moedig onder de parapluie den sterken wind, schoon soms het zoute schuim der golven haar in het gelaat spatte.

De beide echtgenooten gingen een straat door en hielden stil voor een klein huisje, dat er niet zeer uitlokkend uitzag.

»Laat ons hier beginnen" zeide de dominee tot zijn echtgenoote, terwijl hij aan de deur klopte.

Toen zij een oogenblik gewacht hadden werd de deur op een kiertje geopend, en zagen zij het gezicht van een man, die hen knorrig aanzag. Hij had wel een tamelijk knap gelaat, met grooten baard en knevel, maar de uitdrukking die in zijn oogen lag was trotsch en hardvochtig, terwijl zijn lippen nooit schenen te kunnen glimlachen.

»Wat wenscht gij?" vroeg hij op forschen toon.

»Mogen wij binnenkomen?" vroeg mevrouw met een zachte, vriendelijke stem, en ofschoon de man haar niet bijzonder beleefd aanzag, sloeg hij het eenvoudig verzoek niet af, maar deed de deur juist zóó ver open dat zij beiden binnen konden komen. Hij bood hun echter geen stoel aan, maar nam zijn eigen zitplaats weder in en hervatte zijn arbeid, die uit schoenlappen scheen te bestaan, terwijl hij zijn beide bezoekers midden in het vertrek staan liet.

De leeraar wachtte een oogenblik, terwijl hij nadacht, hoe hij met zijn norschen gastheer moest beginnen in gesprek te komen, toen hem de verdere moeite gespaard werd, doordat de man zich op heftigen toon tot hen wendde en herhaalde:

»Wat wenscht gij?"

»Wij kwamen u eens bezoeken en naar u zien", antwoordde de dominee, terwijl hij een stoel nam, en die voor zijn echtgenoot bij de tafel plaatste.

»Nu, gij hebt mij gezien en kunt nu wel weder heengaan", was het ruwe antwoord.

De leeraar deed alsof hij de onbeleefdheid niet opmerkte, doch ging vriendelijk voort:

»Ik ben de nieuwe predikant en kom met mijn vrouw. Wij zijn zeer verlangend om met allen kennis te maken, waaronder wij moeten verkeeren, en zoo zijn wij ook tot u gekomen."

De man zag hen beide aan en barstte toen in een spottend gelach uit.

»Ik ben geen vriend van preekers en preekjes. Gij behoeft uw tijd niet te verspillen om met mij te spreken. Ik veronderstel dat gij wel zult vernomen hebben wie ik ben."

»Neen, volstrekt niet", hernam de dominee vriendelijk. »Ik ken u zelfs niet bij naam."

»Ik ben Jan de Groot en gij zult gauw genoeg wel zooveel van mij hooren, dat u de haren zullen te berge rijzen. Begin hier maar niet te preeken. Ik waarschuw u" — vervolgde hij, terwijl hij zijn vinger dreigend opstak. »Wilt ge een stuk brood hebben, kom dan maar hier; maar als gij mij wenscht te bekeeren, ga dan maar weer spoedig vanwaar ge gekomen zijt."

»Ik dank u", zeide de predikant opstaande. »Als ik honger had zou ik uw brood niet versmaden, doch ik heb geen honger. Vergeet echter niet dat ik hier gekomen ben om uw vriend te worden, zooals ik geloof dat ge er een noodig heb, en nu, vaarwel."

Hij stond op en verliet met zijn echtgenoot het vertrek, daar hij het beter vond om zijn bezoek niet langer te rekken.

De dominee vernam van anderen dat Jan de Groot een ongeloovig en ruw man was, en de bekende aanvoerder der spotters in de herberg terwijl hij in onheuglijken tijd den drempel der kerk niet had overschreden.

(Slot volgt.)

In verzoeking.

Eenige jaren voor het uitbreken der groote Fransche omwenteling kwam op zekeren dag een scheerder bij een rijken bankier, welken hij bediende. De scheerder was tevens kapper en pruikenmaker.

De man begon met het hoofdtooisel van den rijken heer in orde te brengen, en zou hem gaan scheren. Doch op eens keerde hij zich om, greep zijn gereedliggende messen en liep op een draf de kamer uit. De bankier, denkende dat dit was om zeep of water te halen, wachtte een tijdlang. Doch de scheerder kwam niet terug. Eindelijk zond de heer een boodschap naar 't huis van den ander, om te laten vragen wat er toch eigenlijk aan de hand was, waarom hij zijn werk niet voleindigde.

De man wilde dat niet zeggen. Doch de bankier noodigde hem zoo dringend uit, te komen, dat hij eindelijk toegaf.

»Waarom zijt gij zoo ineens weggeloopen?" vroeg de heer: »ik ben nog altijd ongeschoren."

»Mijnheer" sprak de ander in groote ontroering: er lag op uw tafel een menigte goudgeld. Nu ben ik door mijn laatste ziekte zeer verarmd. Mijn vrouw en kinderen lijden honger, en ik zelf heb gebrek aan alles. Toen ik nu het geld zag, kwam de gedachte bij mij op u te vermoorden onder het scheren, en dan met het geld te vluchten. Die begeerte naar het geld werd opeens zoo sterk, dat ik 't niet weerstaan kon. Maar Gode zij dank, die mij bewaarde; ik nam een kort besluit en liep weg. Zoo ontkwam ik aan de duivelsche verzoeking."

De rijke man was diep getroffen over zijn eigen bewaring, de ellende van den scheerder, maar ook over de goede wijs van doen, om de verzoeking te ontgaan, hoe vreemd het ook scheen. Hij reikte den scheerder de hand en zei: »Ik dank God en u naast hem, dat alles zoo is geloopen. Maar opdat gij niet weer in verzoeking komt, neem twintig van